

İslâm Medeniyeti

MECMUASI

ÜÇ AYLIK

Dinî, İlmî, Edebî
Araştırmalar Mecmuası

Cilt : V Sayı : 4

Ekim 1982 Zilhicce 1402

Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü

İSLÂM MEDENİYETİ VAKFI
Adına Başkan
Dr. Câhid BALTACI

İdâre Yeri

Bozdoğan Kemeri Cemal Yener
Cad. Nr: 132 VEFA/İST.

Haberleşme ve Hâvele
PK. 1315 Sirkeci/İSTANBUL
TURKEY

Fiyatı : 150 TL.

Abone şartları:

Yurt İçi : 600 TL.

Yurt Dışı : 1200 TL.

İÇİNDEKİLER

Ramazan Hilâli ve Kutuplara Yakın
Yerlerde Namaz Vakti Meseleleri
Üzerine Bir Araştırma
Prof. Dr. Ali ŞAFAK : 3

Osmanlılarda Tekkeler
Ziya KAZICI : 29

Tarihte Dârul - Hilâfe Medreseleri Ve
İhtisas Şubeleri
Veli ERTAN : 35

Kıbrıs Ortodoks Başpiskoposluğunun
İhtisas ve Kilisenin Tertipleri
H. Fikret ALASYA : 59

Kırımlı Meşâyih, Ulemâ, Müverrihin,
Etibba Ve Riyâziyyûnun Terâcim-i Ah-
vâl Ve Âsarı
Bursalı Mehmed TAHİR
Neşre Hazırlayan :
Hasan AKSOY : 67

Rasâil As-Sahl b. Abdillâh At-Tüstari
Neşre Hazırlayan :
Dr. Y. Nuri ÖZTÜRK : 89

Kitap Tanıtma
Ass. Münir ATALAR : 101

Neşredilmeyen yazılar istenildiğinde iade edilir.
Mecmuanın ismi zikredilmeden iktibas edilemez.

Kırmli meşâ'yih, ulemâ, şuarâ, müverrihîn, etibba ve riyaziyyunun teracim-i ahval ve asarından bahistir.

KIRIM MEŞÂHIRİ

Bursalı Mehmed Tahir
Nşr. Hızr.: Hasan AKSOY

Ifade :

Osmanlı müellifleri muharrir ve müellif-i şehiri Bursalı Tahir Bey Efendi, birçok tetkikat-ı tarihiyyeden sonra vücuda getirmeğe muvafak oldukları (Kırım Müellifleri) unvanlı eserini rica ve ısrarımız üzerine naziz mecmuamıza (*) ihdâ buyurmuşlardır. Bu nüshamızdan itibaren bu emsaline nadir tesadüf olunur tarihî şâh eseri mecmuamızda neşr etmeğe başlıyoruz. Eseri mütalaa buyuracak zevat-ı kiramın bil-hassa tarihe merak ve incizabı bulunan tarihçilerin eser-i mezkûrdan hadden efzûn müstefid ve memnun olacaklarını beyan etmekle kesb-i fahr eder ve bu münasebetle de muharrir ve müellif-i şehîrini tebrik eylemeyi kendimize bir vazife biliriz.

Sudi

Kırım müellifleri (*)

MEŞAYİH

İBRAHİM EFENDİ

Şârih-i fusûs (Sofya) lı (Bâli) Efendi hulefasından (Filibe) li (Nurredin-zâde) müstahleflerinden ârif ve fazıl bir zât olup (İstanbul) da (Tatar şeyh) namıyla marûf idi. (Kırım) dan avdetinden sonra (Küçük Ayasofya) zâviyesinde ihtiyac-ı ikâmetle (Fatih) cami-i şerifinde hıfzından Kur'an-ı Kerim'i tefsîre başladı. (1001/1593) tarihinde irtihal

(*) (Kırım müellifleri) evvelce (Kırım mecmuası) na derc edilmiştir. Kütüphane-i sudi. İstanbul Bâb-ı Âli Caddesi. Matbaa-i Orhanlıye 1335.

(*) Kırım şîbh-i ceziresindeki (Kefe) den yetişen erbâb-ı telif (Kefevî) şâhretıyla vebu şîbh-i cezirenin diğer kasabatından yetişen zevat (Kırımî) şâhretıyla benâmdırlar.

ederek (Edirne) kapısı haricinde mürsidinin medfun bulunduğu (Sîret tekkesi) (1) denilen mahalle defn edildi. Asarı gayr-i matbu olup ber-vec-h-i âtîdir:

1 — Tefsiri- sure-i Nur

2 — Şerhu hadis-i İnnallâhe Teâla e'tânî seba'l-mesânî...

3 — Medaricü'l-meliki'l-mennân fi beyânî meârici'l-insan (Suer-tü'l-haşrin ahırındaki âyât-ı kerimenin tefsirini ve bu babdaki mearif-i sofiyye ve mükâşefât-ı gaybiyyesini mübeyyendir).

4 — Mevâhibü'r Rahman fi beyânî meratibi'l-ekvân (İsminin de-lâleti gibi tasavvufdan bir eser olup bilmünasebe Sultan Murâd-ı Sâli-sin şark seferinden de bahistir).

5 — Hâşiyetü ala'l-câmi

Mahdûm-ı âlileri (Şeyh Afifüddin Abdullah) Efendi ve tabiat-ı şî-riyyeye mâlik fazıl bir zat olup (Afifi) mahlaslı mutasavvifâne eşarı ve Türkçe (Manzum aruz) risalesi, (Kefe) de müftülüğü vardır. Tarikat-ı halvetiyye şubâtından (Gülşenî) şubesi ekâbirinden (Edirne)de med-fun hazret-i Sezâyî hulefasından (Mehmed Fakrî) Efendi de (Kırım)dan yetişen urefâ'yı meşâyihden olup ümmehât-ı kütüb-i sofiyyeden (Hâce Abdullah Ensâri-i Herevî)nin eser-i muhakkıkâneleri olan (Menazilü's sâirin)i vakıfâne bir surette tercüme etmiştir.

SELİM BABA

Tarikat-ı Kâdiriyye kibârından ve aşıkînden bir zat olup (İstanbul) da ilkmâl-i tahsilden sonra meslek-i kudaya (kudatâ) sâlik oldu. (Bosna) kadısı iken terk-i meslek eyleyip evvelâ Şeyh Mehmed Efendi isminde bir zâta intisab eyledi ve mürsidinin vefatı cihetiyle gördüğü mânâ üze-rine (Kesriye)de meşâyih-i Kâdiriyye urefâsından (Hüseyn) Efendi'den tekmil-i tarikat ederek (Köprülü)de irşâd-ı talibîne başladı ve (1170/1757) tarihlerinde irtihal eyleyip binasına muvaffak olduğu dergâha defn edildi. Asarı gayr-i matbu olup bervech-i zîrdir.

1 — Bürhânü'l-arîfin: Etvar-ı sülûk ve ahval-i aşkdan bâhis (12) fasl üzere mürettep Türkçe bir eser olup arasına âşıkâne ilâhiyatını da câmidir.

2 — Miftâhul'-müşkilâti's-sâdikîn ve adâbu tarîki'l-vâsilîn: Bu da Türkçe tasavvufî bir eser-i ârifânedir. Ebyât-ı âşıkânelerinden :

(1) Edirne kapıda halk arasında Sır Tekke ismiyle maruf olan tekke. Tekke, bugün de halen mevcuttur ve tarikat-ı halvetiyye-i Ramazanîyye-i cerrahiyyedendir. Tekkenin ilk şeyhi Sertarîk-zâdedir.

Aldı aklın cümle varın bu Selim-i divânenin
Varlığın cümle anındır ben anın bürhanıym

Gitti kesret oldu vahdet cümle âlem serbeser
Mahv olup suretle esmâ cana yirdüm ben bugün

HAYDAR-ZÂDE MEHMED FEYZİ EFENDİ

Tarık-ı halvetiyye meşâyihinden ve fuzalâdan bir zât olup (Kefe)-
lidir. İkmâl-i tahsil ve tefeyyüzü (İstanbul)dadır. (1055/1645) tarihinde
irtihal eyledi. Asârı gayr-i matbu ve isimleri âtîde münderiçtir.

1 — Ravzatu'l-İbâd: Hadis-i erbaîn şerhidir.

2 — Risale fi hakkı'l-hamr: Hamrın esbâb-ı hurmetinden bahistir.

3 — Risâle fi cevâz-ı deverân-i sofiiye.

4 — Hadâiku'l-ahyar fi hakkayıkı'l-ahbâr: (20) hadika üzere mü-
rettep ahlâk ve mev'izadan bâhis olup tarih-i te'lifi (1053/1643) dür. Bir
nüshası (Kılıç Ali Paşa) kütüphanesinde vardır. (Kırım) hakkında bir
tarihçesi de olduğu (Gülbin-i hânân) mukaddimesinde mezkûrdür.

HÂMİD - BİNEVÂ

Tarık-ı halveti meşâyihinden ârif bir zat olup (İstanbul) da tekmil-i
sülûkdan sonra memuren li'l-irşad bulunduğu (Tekfur dağı)nda (1185/
1771) tarihinde rihlet ederek tecdiden binasına muvaffak olduğu dergâh
hazinesine defn edildi. Vahdet-i vücûddan bâhis (Risale-i tevhid) ismin-
deki Türkçe eser-i ârifânesi matbudur.

AHMED EFENDİ

Tarık-ı Nakşibendî fuzalâsından muhakkık bir zattır. İkmâl-i tahsil
ve tarikat eylediği (İstanbul) da (1156/1743) tarihinde irtihal eyledi
(Ayvansaray) kurbundaki Emir Muharî Mescid-i haziresine defn edildi.

Şeyh-i kebîr (Sadreddin Konevî) hazretlerinin ecell-i âşârından bey-
nel mutasavvife meşhur olan (Miftahu'l-gayb) ismindeki eser-i gâmızla-
rını muhakkıkâne bir surette şerh eylemiştir. Asâr-ı sâireleri olduğu an-
laşıyorsa da mütâleasına destres olunamamıştır.

HİCÂBİ ABDÜLBÂKİ EFENDİ

Meşâyih-ı nakşiiyye fuzalâsından bir zât olup (Bahçesaray) lıdır.
Ulûm-ı resmiyyeyi istilâ tarihi olan (1188/1774) de (Amasya) ya hicre-
tinde (Ürgübî Hacı Ahmed) Efendiden istimâl eyledi. (1238/1823) tari-

hinde irtihal eyleyüp (Amasya) ya bir saat mesafede (Zire) nam mahal-
de küşâdına muvaffak olduğu dergâh hazînesine defn olundu. Asârı
gayr-ı matbu ve bervech-i âtîdir.

1 — El-Ebkiretü'l-mü'telifeti fî şerhi emsileti'l-muhtelifi: Meşhur
emsile-i arabîyenin mufassal surette lisân-ı tasavvufla şerhidir ki bir
nüsha-i nâdiresi kütüphane-i âcizîde mevcuddur.

- 2 — Bâde-i kevser
- 3 — Hediye-i hilâl
- 4 — İnâs ve'l-istînâs
- 5 — Nîkât-ı tevhidîyye
- 6 — Bâde-i fakr u fenâ
- 7 — İnkâzu'n-nâim
- 8 — Tarifu'l-insan

ÜLEMÂ

MEVLÂNÂ ŞEREFÜDDİN B. KEMAL

Eâzam-ı ulemâdan bir zât olup beynel fukahâ (Şarîhu'l-menar) şö-
retiyile benâmdır. İkmal-i tahsili fakîh-i meşhur (Hafızuddîn Mehmed
Bezzâzî) dendir. (Kırım) dan (Bursa) ya hicretinde (Sultan Murad-ı sâ-
nî) tarafından mazhar-ı izâr ve tevkîr olarak tedrisata başladı ve (847/
1443) târihinde irtihal ederek (Emir Sultan) hazretleri civârına defn
edildi. Zamanımız teracim-i ahvâl-nüvislerinden (Edirne) li (Bâdi) Efen-
di merhumun (Riyâz-ı belde-i Edirne) ismindeki eserinde (Edirne) de
vefat ederek (Zindan altında) (Tatar han) kabristanında (Elmakâm)
namıyla maruf mahalle defn edildiği muharrerdir.

Usûlî fıkıhdan meşhur (Menar) ı gâyet mudekkikâne bir surette şerh
etmiş ve kütüb-i fıkhiyyeden bazılarına vâkıfâne talîkât yazmıştır. Bu
şerhin müellif yazısıyla olduğu bazı kiraatla anlaşılın bir nüshası (Kü-
çük Efendi) kütüphanesinde vardır.

MEVLÂNÂ SEYYİD AHMED B. ABDULLAH

Pâdişâh-ı kadr-dân Fatih Sultan Mehmed Han'ın mazhar-ı hürmet
ve iltifatı olan efaham-ı ulemâ ve erbâb-ı tahkîkten bir zât-ı âlidir. Asâr-ı
fâzilânelerinin tabına himmet olunamadığından sıyt-i fazileti intişar ede-
memiştir. (879/1474) da (İstanbul) da irtihal eyleyüp oğlu (Muhyiddin)
Efendi'nin (Ağa yokuşu)nda bina ettiği cami-i şerîf sâhasına defn edil-
di. Ahiren vefat eden oğlu da yanında medfundur.

Asâr-ı muhakkıkâneleri :

1 — Hâşiye-i tefsir-i Beyzâvî: İsmi (Misbahu'l-ta'dil fi keşfi en-vari't-tenzil) olup bir nüshası (Üsküdar) da (Atlama taşı) nda (Selim Ağa) kütüphânesinde (Atik Vâlide Sultan) dan menkul kitaplar meyanında mevcuttur.

2 — Şerhu miftâhi'l-gayb: Bazı karaine göre hatt-ı dest-i âlileri olan bir nüshai-kıymetdârı mezkur kütüphaneyi tezyîn eden kitaplar meyanındadır. (874/1470) tarihinde telif olunduğu hâtimesinden anlaşılın bu eser-i dakîk bilvücûh şayan-ı tedkik ve istifâdedir.

3 — Şerh-i Gülşen-i râz: Ekâbir-i mutasavvifeden (Şeyh Mahmud Şebisterî) nin meşhur-ı âfâk olan eserinin Fârisil ibare şerhidir ki (879/1474) de (İstanbul) da ikmâl edilmiş olup bir nüshası (Ayasofya) kütüphanesinde mevcuttur.

4 — Hâşiye-i şerh-i akâid

5 — Hâşiye-i telvih

6 — Şerhu lübbü'l-lübab: metn-i eser meşahir-i nühâtdan (Seyyid Abdullah nakre-kâr (2))ındır.

7 — Hâşiye-i mutavvel: İsmi (Muavvel) dir.

(Künhü'l-ahbar) da (Bursa) da medfun olduğu mukarrerse de mev-suk değildir.

Sahîb-i terceme (Mevlânâ-yı Kurîmî) nin edebiyata olan vukuf ve in-tisabları ve Fatîh hazretleri ile mukarrabîni bulunan zevatı fâzıla ile mü-şâareleri ve memalik-i Osmaniyyeye keyfiyyet-i nakli zamanımızın güzî-de ve mutetebbi' erbab-ı ilm ve kaleminden Diyarbakırlı (Ali Emirî) Efendi hazretlerinin neşr buyurmakta oldukları (Osmanlı tarih ve edebi-yat mecmuası) nin üçüncü adedinde müdekkâkâne bir surette bast-ı ma-kâl edildiği cihetle bu bâbda tafsilât arzu edenlerin nusha-i mezkûreye müraca'at buyurmaları lâzım gelir.

HÜSEYİN KEFEVÎ

Fuzalâ-yı üdebâdan bir zât olup istikmâl-i taallümü (İstanbul) da-dır. Devr-i medarisle (Mekke-i mükerreme) mollalığına nail olarak (1010/1602) tarihinde mâzulen (Mekke-i mükerreme) de irtihal eylediği (Şa-kâyık) zeyli (Atâî) de mûnderiç ise de (Riyaz-ı belde-i Edirne) de hitam-ı memuriyetini müteakip müderrislikle (Edirne) ye geldiği ve biraz sonra vefat ederek zehr-i mâr câmi-i şerif haziresine defn edildiği muharrerdir. Ahîren ziyaret ettiğim seng-i mezarında (Sultanü'l-müellifin Kefevî Hü-seyin Efendi 1010) ibâresi menkûşdur. Tab'ı mizah-ı edibâneye mâil idi.

(2) Oymacı.

Bir nüshası (Hamidiye) kütüphanesinde mevcut olan (Bostân-ı efruz-i cinân) ismindeki (Gülîstan) şerhinin mukaddimesinde terceme-i halinden ve bazı âsârından bahs ediyor. Asârı gayr-i matbu olup ber vech-i âtîdir.

1 — Şerh-i Buharî-i şerif ilâ hadisi gasil

2 — Şerh-i Müslim-i şerif ilâ nısf

3 — Şerh-i divan-ı Hafız

4 — Şerhu lâmiyeti'l-acem

5 — Râz-nâme fi menakıbi'l-ulemâ ve 'l-meşayih (Bir nüshası He-kimoğlu kütüphanesinde mevcuttur). Bir de (Sevanihu't-tefe'ül ve levâ-yihu't-teveffül) isminde (Falnâme) si vardır ki kısm-ı azamı (Hafız Şi-razî) divanından edilen tefe'ülâtta ve bunlara dair zârifâne hikâvattan bâhistir. Bir nüshası Aşir Efendi kütüphanesinde.

Ebyâtından : Mezâk ehli lebin yad etse tûti kandi vasfeyleyler
Acebdir hal-i alem bilmeyen söyler bilen söyler

Masarîinden : Elinle ettiğin hayrı dilinle eylemeyi zayı

EBU'L-BEKÂ MUHİBBÜDDİN EYYÜB KEFEVİ

(Kefe) müftüsü (Şerif Musa) Efendinin mahdum-ı faziletmendi olup niyabetle (Kudus-ı şerif) vesair yerlerde bulunduktan sonra (İstanbul) a avdetle (1094/1683) tarihinde irtihal eyledi. (Eyyub Sultan) türbe-i şerifesi ittisalinde medfundur. Müellifât-ı fâzılânelerinin en meşhuru sadece (Külliyat-ı Ebu'l-Bekâ) ismiyle mütearif (Külliyât-ı ulûm-ı Ebi'l-Bekâ 'âla vefki'l-lüğa) namındaki eseridir ki nev-ammâ felsefe-i luğaviyyeden bahis ve ümmehat-ı kütüb-i lüğâttan ma'dud ve matbudur. (Muhtasar Külliyat-ı ebi'l-Bekâ) ismiyle telhis edilen yazma bir nüshası vaktiyle fihristü'l-kütübü taraf-ı âcizâden tertib ve tasnif olunan (Manastır) kütüphanesinde vardır. Asâr-ı sairesi âtîde münderiçtir.

1 — Tuhfetü's-sâhân: İlm-i fıkıhdan Türkçe kıymettâr bir eser-i matbudur.

2 — El-İkdu'l-ferid: Ülemâ-ı Arabdan (İbni Abdiraşbihi) ile (Melikü's-said) in de ilm-i muhazarâttan bu isimdeki eserleri matbudur.

3 — Hâşiye-i vazîye: İlm-i vazîyye (2) den bir hâşiye-i makbule olup gayr-i matbudur.

4 — Kitabu'l-bityân (1) fi irabi'l-Kur'ân

(1) Bu kelime beyan veya tıbyan olması...

(2) Etimoloji.

(1) Medrese tahsilini medrese sırasına göre tamamlamış (en aşğı seviyeden başlayıp en yüksek seviyede bulunan medreseyi sırayla okumak.)

BABA KÜŞİ ABDURRAHMAN EFENDİ

Müfessir ve fakih-i meşhur (Ebu's-suud) Efendi tilmizlerinden fâzil bir zât olup tekmil-i nüsahtan (1) sonra vatanı olan (Keke) müftülüğüne tâyin olundu. (983/1575) tarihinde irtihal eyledi. İlm-i fıkhıtan gayr-i matbu (Bostanı- Şakâyık-ı numan) isminde bir eseri vardır. Mahdumu (Mustafa) Efendi de maarifmend bir zât olup (Nizamü't-tevarih) i (Enisül-mülük) ismiyle terceme etmiştir ki bir nüshası (Hamidiyye) kütüphanesinde mevcuttur.

Tefsir-i Kâdî muhaşşilerinden Muhammed b. ile (Akva-mul'-vesâil fi terücemti's-semail) muharriri (Lutfullah) Efendiler de (Kırım) dan yetişen fuzalâdandırlar.

MEVLÂNÂ RÜKNEDDİN AHMED B. MUHAMMED

Sabıku't-terceme Mevlâna (Şerefüddin) in ahass-ı telâmizinden ve efahim-i ulemâdan bir zât olup üstadının eserine tebaiyyetle neşr-i ilm ve te'lif-ı âsâr ile imrâr-ı hayat eyledi. Meydane getirdikleri (Buhari-i şerif) şerhi fazl u kemâlinin bürhan-ı celîsidir. Başında ra'ş'e olmakla mürteaş lakabıyla maruf olan bu zât (Kırım) da otuz sene kadılıkta bulunduktan sonra (Kahire) ye gelmiş ve burada (Daru'l-adl) a müfti olmuş ve (Camii'l-ezher) ve diğer mahallerde tedris-i ulum eylemiştir. (883/1478) de burada irtihal etti. (Buhârî) şârihlerinden (Aynî) nin şimalî beldelerde kendilerinden istifade ve istifazâ ettiğini söylemiş olduğu meşâyhin biri ve belki birincisi bu zâttır.

ABDULLAH EFENDİ

Ülemâdan ve meşahir-i hattâtinden bir zâttır. İlm ile sanatı hattı (İstanbul) da tahsil etti. İki malkale bir sâniha üzere müretteb sanat ve kavaid-i hatta dair Türkçe gayr-i matbu bir eseri vardır. (1067/1657) tarihinde irtihal eyledi. (Edirne kapısı) haricinde (Eyüb) e giden cad-denin (Mustafa Paşa) dergâhına dönen yolun sol tarafında medfundur. Esâtize-i ilm-i hattın madûddur.

REŞİM AHMED EFENDİ

(KIRIMI - ZÂDE)

Fuzaladan ve ilm-i fıkıh mütehassıslarından olup (Kırmî-zâde Mehmed) Efendi'nin mahdumudur. İkmâl-i tahsilden sonra meslek-i mevaliye sülûk ederek (Diyarbakır) mollası ve bitterakki evkaf müf-

tüsü oldu. (1279/1862) tarihinde vefat ederek (Fatih) cami-i şerifi haziresine defa edildi. İlmî fıkıhdan (Kırımı-zâde mecmuası) ismindeki eseri matbu ve meşhurdur.

ABDÜSETTAR EFENDİ

İlm-i fıkıhdan ihtisası müsellemler bir zattır. Müddet-i medide (İstanbul) mekâtib-i âliyesinde (Fıkıh) tedris eyledi ve (1304/1887) tarihinde ifa-yı hacc-ı şerifi müteakip (Taif) de irtihal etti.

Asârlı matbuası :

- 1 — Teşrihu'l-kavâidi'l-külliye fi ahkâmî'l-feriyyeti'l-ameliye.
- 2 — Medhal-i fıkıh
- 3 — Şerhu kavâidi'l-mecelle

HABİBUDDİN ALİ EFENDİ

Fuzalâ-yı ümmetden bir zât-ı maarif-simât olup telife muvaffak oldukları (Levayihu fâilke ve alâiku râika ale'ttefsir ve'l-hadis ve 'l-fıkıh ve'l-ferâiz) ile (Tasrih) ismindeki (Telvih) hasiyesi derece-i fazl-u-kemâllerinin şâhid-i âdilidir. Bir de (Tuhfetu's-Sultân) isminde bir eseri vardır.

FERRUH İSMAIL EFENDİ

Teceddüd-perver, mütefekkir, fazıl bir zâttır. Kethüdâ-zâde Şânizâde vesaireden mürekkeb (Beşiktaş) semtinde teşekkül eden gayr-i resmi ve hususî encümen-i danışın azâ-yı fâzilesinden idi.

Bu encümen ile azâ-yı kıramı hakkında (Cevded) tarihi ile Kethüdâ-zâde tilmizlerinden mûsîka-i hümayûn Farisî muallimi Emin Efendi'nin (Menâkıb-ı Kethüdâ-zâde) ismindeki eseri matbûunda tafsilât-ı lâzime münderiştir.

(Mübârek âdem idi göçdü Ferruh) mısırâmın delâleti olan (1256/1840) tarihinde irtihal eyledi. Yıldız sarayının Ortaköye mülâsık cihe-tinde âsâr-ı cüziyyesi müşahede olunmakta bulunan kabristana defn edildiği ve seng-i mezârında: (Âlim-i âmîl, fâzil-ı kâmil, Ferruh İsmail Efendi'nin kabridir) ibaresinin menkûş olduğu (Menâkıb-ı Kethüdâ-zâde) de muharrerdir. âsâr-ı fâzilânesi :

1 — Tefsir-i mevâkıb: Münakkah ve matbû Türkçe bir tefsir-i şeriftir. Hatt-ı destiyle muharrer nüsha-i nefisesi kütüphane-i umumîdedir.

2 — Manzum mesnevi-i şerif tercemesi: Mesnevi-i şerifin cild-i sabîi zannıyla ve şâir-i meşhûr (Kahifî) ye zeylen manzum yedinci cildi tercemesidir. Tabiât-ı şâirâneye de mâlik idi.

Masâriinde :

Bugün şâdim ki yâr ađlar benümçün

KEFEVÎ MEHMED EFENDİ

Ulûm-ı Arabiyye'ye vukufu müsellemler fuzalâdandır. (İstanbul) da istikmal-i feyz-i ulumdan sonra meslek-i kuzayâ sülûk ederek (Medine-i münevvere) badehû (Kudüs-i şerif) kadısı tayin edildi. Ve (1168/1755) tarihinde burada irtihal etti. Asâr-ı fâzilânesi :

- 1 — İsbât-ı vacip
- 2 — Hâşiye ale'l-Hayalî
- 3 — Hâşiye alâ şerh-i Isâm
- 4 — Hâşiye ale'l celâl
- 5 — Hâşiye-i lâri
- 6 — Hâşiye-i Mirza Can
- 7 — Şerh-i Binâ
- 8 — Şerh-i emsile
- 9 — Hâşiye ale'l-Hüseyniye

ABDÜNNÂFİ EFENDİ

Ülemâdan (Abdülvelî) Efendi'nin mahdûm-ı fezail-mendi olup (Kırım) ıdır. İkmal-i tahsil ve tefeyyüzü (İstanbul) dadır. Ulum-ı mürettebeden ilm-i fıkha intisabı ziyâde idi. (1115/1704) Ramazan'ında irtihal ederek Emîr Buharî'ye defn edildi. Mufassal (Mültekâ) verhi ve kütüb-i mütedavileden bazılarına havâşisi vardır.

MEVLÂNÂ RECEB B. İBRAHİM

İlm-i kıraat-ı Kur'ân mütehasşislerinden ve ekâbir-i ulemâdan bir zât olup neşeti (Kırım) dandır. Vatanı ulemâsından tahsilini bade'l-ikmal (Sivas) a rihlette esâtize-i ilm-i kıraattan (Şeyh Mehmed Şemseddin b. Mahmud Habbâzî) den seba ve aşere ve takrîb ahz ederek (Kastamonu) ya badehu (Bursa) ya azimet ve burada ihtiyâr-ı ikâmetle (Şeyhü'l-kurrâ) oldu. Ve (795/1393) tarihinde irtihal eyledi. Efadıl-ı ulemâdan seriu'l-istihzâr bir üstâd-ı ilm olduğu (İmam Cezeri) nin gayr-ı matbu (Tabakatu'l-kurrâ) sında münderiçtir. Talim ve takriri tela-

mizi tarafından zabt ve kayd edilmiştir. Meşâhr-i kurrâ'dan (Kastamonu) lu (Cibril) Efnedi, sahib-i tercemeden kiraât-ı seb'a tahsil etmiştir.

Tercüme-i hali (Tabakatü'l-kurrâ) da muharrer (Emir b. Osman Sûfi) de (Kırım) dan yetişen esâtize-i ilmi kiraâttan bir zât olup (730/1330) küsür tarihlerinde (Şam) da irtihal eyledi. Kâdiyu'l-kudât (Celaladdin Kazvinî) ile muhadenet-i tâmmesi var idi. İlm-i kiraâtı (Ebû Bekir Tunusî) ve (İbrahim b. Galî'l-bedevî) ve (Ahmed b. Cebbâre) den ahz etti.

ÖMER B. SÂLİH EFENDİ

Fukahâdan bir zât olup (Kırım) ıdır. (Tuhfetü'l-fetâva) ismindeki eseri ilm-i fıkhıdaki ihtisasına şâhid-i âdildir. (1159/1746) tarihinde irtihal eyledi.

ŞUABÂ

HALİM GİRAY

Sultan Selim-i sâlis devrinde (İstanbul) a gelerek üdebâyı asr ile kesb-i ülfet eyledi. Bir müddet sonra (Bahadır Giray) maiyyetinde (Kalaylık) pâyesi ile tayin olunarak (Kırım) a azimet ve badel musâleha (İstanbul) a avdetle (Çatalca) da ihtiyâr-ı ikâmet etti. (1239/1824) tarihinde irtihal eyleyip (Ferhad Paşa) câmi-i şerif haziresine defn edildi. Hâkimâne ve âşıkâne eşârı vardır. Divânı matbû olduğu gibi (Kırım) hanlarının teracim-i ahvâlinde bahis (Gülbin-i hânân) ismindeki eseri kıymetdârı da (1287/1870) tarihinde (Matbaa-i âmire) de tab olunmuştur. Bu eser münderecât-ı esâsiyyesi bir çok tarih kitapları tetebbu olunarak tenvir ve izah edilmek şartıyla ve (Gülbin-i hânân yahud Kırım tarihi) ismiyle (1327/1909) tarihinde (Kırım) m mütefekkir gençlerinden (Osman Cûdî) Efendi tarafından tab edilmiştir.

Ebyâtından :

çeşm-i hakk bînde ağyâr- ile yâr ikisi bir
Bağ-ı tevhidde zîra gül-ü-hâr ikisi bir
Merhem-i bihbûd-ü-vashnla tabibim kul deva
Mübtelâ-yı derd-i hicran olduğum bilmez misin
Dilber tecahül itse becâdır rakîbden
Olmaz gedayı dehre şeh-i âlem âşına

Masâriinden :

Ehl-i tevhidde yok ikilik Allah bir
Allah'ı seversen beni söyletme gamım var
Müdârâ eylemek lâzım imiş ağyâra bilmezdim
Dâd elinden gönlümün feryâd elinden gönlümün

Terci-i bendi nakârâtı olan şu:

Çeşm-i alili hasret ile pür nem eyledim
El id-i ekber eyledi ben mâtem eyledim

beyti beynelüdebâ zeban-zeddir. (Gülbin-i hân) matlaındaki manzume-
sinden :

Gül her dem bahar-ı hamd ü senâ
Der ki Vâcibü'l-vücûda sezâ

Gülşen vahdeti mütarrâdır
Hâr ağyârdan muarradır

Etti gülzâr âlem icâd
Kıldı feyz-i rebî' ile âbâd

Hazret-i enbiyâ-yı zîşânı
Kıldı ol ravzanın nigeş-bânı

NÜZHET EFENDİ

Erbâb-ı ilm ve kaleminden bir zât olup mevliden (Sivaslı) aslen Kı-
rım'lıdır. Matbuat müdiriyyeti vesâire gibi bir hayli umûr-ı mühimme-
de bulunarak (1304/1887) tarihinde (Sivas) da irtihal eyledi. Âsâr-ı
matbuâsı :

1 — Tercüme-i izhâru'l-hak Efühim-i ulemâ-yı İsmâmiyyeden (Hin-
di Rahmetullah) Efendi merhumun eser-i meşhurunun cild-i evvelinin
tercümesidri ki bi'l-vucûh şâyân-ı istifâde ve intibah bir eser-i dinidir.

2 — Muğni'l-küttâb: Kavâid-i edebiyeden bahistir.

3 — Nüzhetü'l-münşeat

4 — Muaddelü'l-implâ ve mükemmelü'l-inşâ

5 — Kirli çıkı: Esâsî tarihe müstenid millî bir vakayı musavver-
dir.

6 — Letâifu'l-muhâdarât: Gayr-i matbudur.

GAZİ GİRAY

(Kırım) girayları içinde şehâmetçe, şâirlikçe, bihakkın temâyüz edenlerdendir. Bir aralık İrânî'lere esir olmuşdu. Osmanlı ordusuna hıdemâtı sebk etmiştir. Elsine-i selâsede inşâd-ı nazm ve nesirde mulktedir olup ilm-i musikîye de âşina idi. Emval-i ganaîm ile metin bir kale yaptırmıştır.

(1016/1607) de (Ak mescid) de matrûnen vefat ederek bina-kerdesi olan câmi-i şerif haziresine defn edildi.

Asârı :

1 — Divan: Tarz-ı marûf üzere müretteb olup gayr-i matbudur.

2 — Gül ü Bülbül: Sultân-ı şuâra (Fuzuli-i bağdadî) nin (Beng ü Bâde) sine nazire olup gayr-i matbudur.

3 — Mektûbât: Hoca Sadeddin, Ganî-zâde Nâdirî, Hüseyin Kefevî gibi fuzelâ-i üdebâ ile olan mekâtübâtını câmi olup gayr-i matbudur.

Hamâsiyâta dair gazel-i meşhuru:

Râyete meyl ederiz kâmet-i dilcû yerine
Tuğa dil bağlamışız kâkûl-i hoş-bû yerine

Heves-i tîr ü kemân çıkmadı asla dilden
Nâvek-i gamze-i dildûz ile ebrû yerine

Süreriz tîgmizin zevku safasın her dem
Sim tenlerle olan lezzet-i pehlû yerine

Berden-î tevsen zîbâda kutas-ı dülbend
Bağladı gönlümüzü zülfle giysû yerine

Severiz esb-i hüner-mend-i saba reftârı
Bir peri-sekl-i sanem bir gözü ahû yerine

Gönlümüz şâhid-i zîba-yı cihada verdik
Dilber-i mâh-ruh u yâr-ı perî-rû yerine

Seferin cevri çok ümid-i vefâ ile veli
Olduk âşüftesi bir şûh-ı cefâ cû yerine

Olmuşuz cân ile billâh gazâyı teşne
Kanını düşmen-i dinin içeriz su yerine

Bu gazel birçok Osmanlı şuarası tarafından tanzîr ve tahmis edilmiştir ki (Plevne) şühedâsından peder-i ekremim (Üsküdar) î şehid-î said (Mehmed Rifat) Bey'in tanziri de bu meyandadır.

(Hüseyin Bedri) Paşa merhumun tahmisi (Kâfile-i şuara) da mün-deriçtir.

REZMÎ BAHÂDIR GİRAY

Selâmet Giray'ın mahdûm-ı âlileridir. Dört sene altı ay giraylık hizmetinde bulunarak ismi gibi bahadırlıkları meşhûd oldu. (1050/1640) tarihinde irtihal ederek ecdâdı türbesine defn edildi. Hakîmâne ve şairâne eşârı vardır.

Bir gazelinden :

Bu şerh-i sifle-perver ehl-i tab'a cûd göstermez
Metâ-i marifet gûya ziyandır sûd göstermez

Çeker bir perde dâim dide-i hasret-nigâh üzre
Ruh-i canâna baksam eşk-i hûh-alûd göstermez

Olup seng-i havadisten şikest âyine-i tab'ım
Muradım üzre ruy-ı şâhid maksud göstermez

Tababet gösterüb her zahmıma elmâs bend eyler
Mürüvvetsiz felek bir merhem-i bihbûd göstermez

Nola âteş-isr olsa sevâd-ı şî'r-i Rezmî'nin
Derûnı hâne-i âteşdir amma dîud göstermez

İKİNCİ MENGLİ GİRAY

Camiu's-seyf ve'l-kalem (Kırım) hanlarından olup iki defa (Hanlık) hizmetinde bulundu, ve (1152/1739) tarihinde irtihal ederek (Bağçasaray) da ecdadı yanına defn edildi.

Bir gazeli:

Üftâde-i dâm-ı ser-i-zencîr-i cefâyız
Bir zülf-i siyahkâre kul olmaya sezâyız

Ger şah-ı serir-dâr olursa nola cânân
Gamı çekeriz biz dahı kûyında gedâyız

İtmeklik için hak-i rehin dideye sürme
Her şam u seher tâlib-i teşrif-i sabayız

Bir pula satarsa bizi ağyâra acib mi
Ol âfet-i gül-çehreye çün bâd-ı hevâyız

Eylerse Nevâyî nola eşârımı tahsin
Biz silsile-i hân-ı Kırım Mengli Girâyız

HACI SELİM GİRAY

Hüsn-i hizmeti meşhûd giraylardan olup sabıku't-tercüme (Rezmî Bahadır Giray) in mahdûm-ı necâbet mevsûmudur. Gazevâtından (Üsküb) civarındaki gazasını musavver şâir-i meşhûr (Öziçe) li Sâbit Efendi'nin gazânâmesinden şehâmeti rûnümâdır.

Zihî hidiv ale'l-himem ki dikkat idüb
Üç ayda iki gazâ eyledi bî-vefk-ı murad

Esince bâd-ı inâyet mehebb-i nusretten
Toz etti taburını moşkun misal-i remâd

Bucak bucak kaçııp ol laini kahren leh
Yakub memâlikin itdi konak konak berbâd

İnân-ı azmini atf etdi sonra Üsküb'e
Elinde hançer-i nusret belinde tığ-i cihâd

Demet demet idüb a'dâyı re's-i şemşiri
Aceb ki düşdi şitâ faslına zaman-ı hasad

İdüb müeyyed himmetle ehl-i İslâm'ın
Giden memâlik-i büldânun itdi istirdâd

(116/1704) tarihinde irtihal ederek ecdâdı yanına defn olundu.

ŞERİF EFENDİ

Şaarâ-yı kuzattan bir zât olup (Tezkire-i şuara) müelliflerinden (Salim) Efendi'nin muasırıdır. Mezkûr tezkirede bir gazeli münderiçtir. Bir beyti :

Fîl-mesel dehre Süleyman olsa görmez ehli- dil
Âsaf-ı bahtın yine Belkîs-i kâm-âver lâkin

LÜTFİ

Şuara-yı kuzattan olduğu halde evzâ-ı rindâneye mağlûb olarak (1110/1698) tarihinde (Kasım Paşa) semtinde ecel-i kazâyâ uğradı. Bir gazeli :

Bildik cihanda işlerimiz hep hevâ imiş
Âteş hayâlin itdiğimiz nakşmâ imiş

Mızrâb-ı dilden umma sakın nağme-i safâ
Saz-ı felekde târ-ı emel bî nevâ imiş

**Cem leymek sühandâ mecâz ü hakikatı
Mahsus-ı tab'-ı Lütfi-i Şirin-edâ imiş**

EBU BEKİR RİFAT EFENDİ

Mütemeyyiz erbâb-ı şî'r ü inşâdan bir zât olup (Kırım) lıdır. Tahsil ü tefeyyüzü (İstanbul) dadır. Bazı vüzerânın divan efendiliğinde ve (1246/1830) tarihinde Necib Paşa'nın sıra emânetinde kitabet vazifesinde hıdemât-ı hasene ibraz eyledi. Ve eda-yı hâcc-i şerifi müteakip (Medine-i münevvere) de irtihal etdi. Matbû divanı vardır. Defeât ile maliye nâzırı olan Musa Safvetî Paşa'nın pederidir.

(Fâtin) tezkiresinde muharrer bir gazelinden:

**Bir şüha gönül ver kim ola medha sezâ ol
Âlemde kerem-pişe olan şâha gedâ ol**

**Dil hastası ol öyle tabib-i dil ü cânın
Ki meyleye Lokman gibi bîmara devâ ol**

ŞAHBAZ GİRAY

Sâlifittercüme (Halim Giray) ın ferzend-i ercümendidir. (1252/1836) tarihlerinde (İstanbul) da irtihal eyledi. (Siret) mahlaşlı eşârı vardır. (Fâtin) tezkiresinde münderic bir gazeli :

**Âşık-ı şûride-hâliz zârdır eğlencemiz
Künc-i gamda derd-i aşk-ı yardır eğlencemiz**

**Eylesen endişe yârin zülf-i pürçünin nola
Hâl olunmaz ukde-i düşvârdır eğlencemiz**

**Bir bölük pervâne-i bezm-i belâ vü mihnetiz
Pertev-i şem-i ruh-i didârdır eğlencemiz**

**Sanmasın Siret bizi elğencesiz ehl-i hevâ
Ney gibi her demde âh ü zârdır eğlencemiz**

FÂZİL MEHMED PAŞA

Erbâb-ı fazl ü irfândan bir zât olup sabıku't-tercüme (Ebu'l-belkâ Kefevî) sülâlesindedir. Mevliden (Bosna) lı, pederi esbak (Sofya) kadısı (Mustafa Nureddin) Efendi'dir. Esaslı bir tahsil gördükten sonra ilmi ve kalemi hıdemât-ı devlette ifâ-yı hüsn-i hizmet eyledi. (1300/1883)

tarihinde (İstanbul) da irtihal etdi. (Sicil-li Osmanî) de Üsküdar'da medfun olduğu mezkûrsa da (Galata) mevlevihânesi hâmûşânında defin-i hâk bulunduğu kaviyyen mervîdir. Tarikaten (Mevlevî) dir. Feyz-i (Mevlânâ) dan hisse-yâb olduğuna mufassal matbu' (Evrâd-ı kebîr-i Mevlânâ) şerhi bürhân-i celîdir.

Mürettep divânının bir nüshası (Galata) mevlevihânesi kütüphânesinde vardır.

ZİVER EFENDİ

Sâbıku't-tercüme (Ferruh İsmâil) Efendi'nin mahdumu olup (Elveledü sınıvlı (ebîh) sırrına mazhar olmağa ikesb-i istidad itmekte iken (1245/1829) tarihinde ve (20) yaşında irtihal eylemiştir.

(Fâtin) tezkiresinde münderic bir kıt'asından:

**Hasretinle gerçi kıldın kaddimi hemçü kemân
Tîr-i âhundan a zâlim icinâb itmez misin**

ABDULLAH RÂMİZ PAŞA

Mevliden (Kırımî) olup (İstanbul) da istikmâl- ilm ü faziletten sonra hizmet-i devlete sülûk iderek muhtelif memuriyetlerde ifâ-yı hüsn-i hizmetle kapudân paşalığa irtika eyledi.

(1226/1811) tarihinde (Yer köy) civarında mağduren şehid edildi ve na's-ı mağfîret-nakşî (Yer köy) e nakl olunarak hâric kasabadaki makâbir-i müslimîne defn olundu. Mufassal tercüme-i hali oğlu (İzzet Bey) in kapudan paşaların terâcim-i ahvaline dair telif ettiği (Harita-i kapudânân-ı deryâ) ismindeki matbu eserinde münderictir. Eşârının bir kısmını hâvi olan divançesi (1263/1847) tarihinde (matbaa-i âmire) de tab' olunmuşdur. Tarikaten mevlevî, vâkıf-ı esrâr-ı Mesnevî idi. Birinci bendî matlaından :

**Nevâ yok bezm-i gurbette figan ü âhdan gayri
Kime demsâz olursun nâle-i cân-gâhdan gayri**

**Ne hemdem var ne sâki pes dil-i gümrâhdan gayri
Hatt-ı sâgarda yazmaz hayfle eyvâhdan gayri**

**Sefer itsem refik olmaz gubâr-ı vâhdan gayri
Firâr itsem yerim yok bezm-i şivengâhdan gayri**

**Bezmdede lâle yok dâğı dil-i âgâhdan gayri
Gül-i ümmid virmez bûy-ı ye's-i cahdan gayri**

Sorar yok hâtırım füzü ü gâm-ı cân-gâhdan gayri
Teselli-bahş olur yok tali-i bedhâhdan gayri

Nakarat

Garibim bîkesim yokdur enisim âhdan gayri
Penâhum destgirim kalmadı Allah'dan gayri

İkinci terci-i bendinden

Sun'-ı Hâkka dil uzatma sakınub nââ-be-mahal
Kat' ider hançer-i Lâ yüs'el amma yefâl

Seven Allah'ı sever filine de itme cedel
Öyle mahbûbdur ol fi'li güzel kendi güzel

«Men arefe»-menziline sâlik isen kendine gel
Âteş-i aşkdan ister bu sefer de mes'al

Nâr-ı ışk ile yanub mahv-ı vücûd it evvel
Nûr-ı irfan-ı Hudâ sonra ider müşkil-i hall

İşk hengâmesidir şive-i takdir-i ezel
Gül güler bülbül okur girye-i nâlişle gazel

Nakarat

Kimini sevdi Hudâ kimini sevdüda kodu
Gülü arâyış idüb bülbülü gavgada kodu

KEFEVİ MEHMED ŞEFİK DEDE

Vatanında tahsilini itmamdan sonra aşk-ı (Mevlâna) ile (Konya) ya giderek feyziyâb oldu. Ve (1082/1671) tarihinde vefat eyledi. (Esrar Dede) tezkiresinde bazı eşârı münderictir. Ezcümle :

Dil-rişte-i peyvend-i hilâl olmadı mı
Şâyeste-i ikbâl ü visâl olmadı mı

Kâbil mi değil vasluna irme
Ben kuluna ihsâna mecal olmadı mı

BEKÂYI-İ KEFEVİ

İsmi (Abdülbakî) olup (Kefe) de bir hâtib-zâdedir. İlmâl-i tahsil-den sonra (Mısır) a giderek pîr-i tarikat (İbrahim Gülşenî) hazretlerinden feyziyâb oldu ve tarikat-ı meleviyyeden de ahz-ı feyz eyleyüb, (Şam)

mevlevîhânesinde (kârî-i mesnevî tayin edildi. Tezkire-i şuara müelliflerinden (Kınal-zâde Hasan Çelebi) kendisi ile hembezm olduğunu nakl ediyor. (Esrar Dede) tezkiresinde nakaratı bu:

**Nûr-ı zât-ı Allah'a kalbin itmek istersen mahal
Sür yüzün dergâh-ı pâk-i Hazret-i Molla'ya gel**

olan bir müseddesi münderictir. (1000/1592) tarihinde irtihal eyledi. Ehl-i hal ve sahib-i irfan ve fazilet bir zât idi.

MÜVERRİHİN :

ŞERİF MUSA EFENDİ

Sabıku't-terceme (Ebi'l-bekâ' Eyyüb) Efendi'nin peder-i fâzalıdır. Ale'l-usul ikmâl-i tahsilden sonra vatani olan (kefe) de iftâ ve telifle ömür güzâr oldu. İlm-i fıkıhda ihtisası olduğu gibi ilm-i tarihe de intisabı bulunduğu bir nüshası (Müze-i humayûn) kütüphanesinde mevcut (Şemsü't-tevarih) ismindeki bir cild üzere müretteb tarih-i kıymat-dârı şâhid-i âdildir. Ebvâbı bervech-i âtidir.

Bâb-ı evvel ; siyasiyyât

Bâb-ı sâni ;tevârih-i ekâbir-i beriyât

Bâb-ı sâlis ; ilân-ı mahmudât ve mezmûnat

Bâb-ı râbi ; acâib-i mahlûkât

Tarihin baş tarafındaki manzumenin matları

Hamd ol padişaha layıktır

Cümle mevcuddan o faikdir

Yoğiken resm-i tavr-ı mevcûdat

Halk idüb virdi cümleye harekât

İrtihali vatanındadır.

VECİHİ HASAN EFENDİ

Divan-ı humayûn (kâtiplerinden idi. Mevlidi (Bağcesaray) ise de neşeti (İstanbul) dadır. (1047/1637'den 1072/1662) tarihine kadar yazdığı tarih münakkah ve şâyân-ı vusuktur. Nüshaları (İstanbul) kütüphanelerinden Hâmidiye, Uuru Osmaniye, Köprülü, Enderun kütüphanelerinde vardır. (Ola makam Vecihî'ye Cennet-i Firdevs) mısramın nâtik olduğu (1081/1670) de (İstanbul) da irtihal eyledi. Tarihinin mukaddimesinde Sultan Murad-ı râbi' zamanında (İstanbul) a hicretini ve (Bağ-

dat) seferi esnasında kaimmakam olan Mustafa Paşa'nın vefatına kadar mühürdarlığından bulunarak bu müddet zarfında zuhur iden vakayii zabt ettiğini yazıyor. Tab'ı şâirâneye de mâlik idi. Müretteb divanının bir nüshası (Enderun-u hümayun) un (Sarık-odası) kitabları arasında mevcuttur. Ebyatından:

**Leb-i erbab-ı dil âlûde-i şehd-i neşat olmaz
Kaza ânı ne çâre zehr-i gamdan hisse-mend itmiş**

ABDÜLGAFFAR B. HASAN EFENDİ

Fuzalâ ve müverrihinden bir zât olup âsârı gayr-i matbu ve ber-vech-i âtidir.

1 — Hadis-i erbain şerhi: Tarz-ı marûf üzeredir.

2 — Mecmûa: Muhtelif mesâil-i fıkhiyyeden bahis, kıymet-i ilmiyyeyi hâiz bir mecmûadır.

3 — Umdetü'l-ahbâri'l-mütenevvia: Kırm giraylarının ahvâlini hâvi (329) sahifeden mürekeb bir tarih olup hatt-i destiyle muharrer nüshası (Esad Efendi) kütüphanesinde dir. Tarih-i telifi (1157/1744) dir.

NURİ BEY

YÜZBAŞI OSMAN NURİ BEY

Muharririn-i askeriyeden tarih-şinas ve lisân-âsa bir zât olup tevellüdü (İstanbul) da, pederi (Kırım) ıdır. Mekteb-i harbiyeden neşetinden sonra mekteb-i mezkûrda mualimlik mesleğine dahil oldu. Genç denecek bir yaşta iken (1327/1909) tarihinde irtihal ederek (Edirne kapısı) haricinde ailesi kabristanına defn edildi. Fransızca ve Almanca'dan hakıyla tercemeye muktedir idi. Asâr-ı matbuası: 1 — Abdülhamid'in hayât-ı siyasiyye ve hususiyyesi: Üç cilden ibaret bu eserin nisfını neşrettiyse de vefat-ı dolayısıyla nisf-ı âhırı hukuk-perver rüfekâsından müverrih-i şehir (Ahmed Refik) Bey tarafından ikmal edilmiştir.

2 — Karadeniz ve boğazlar meselesi

3 — Piyâde talimnâmesinin izâhı

4 — Bölük maharebesi

MAHMUD B. SÜLEYMAN KEFEVİ

Sultan Süleyman-ı Kanunî devrinde İstanbul'a gelerek tefeyyüz eyleyen bir fâzıldır. Arabiyü'l-ibâre ve gayr-i matbû' (Ketâibü a'lâmi'l-ahbar min fukaha mezhebin-Nu'mani'l-muhtar) ismindeki eseri ulemâ-yı

Hanefiyye'nin teracim-i ahvaliyle bazı asarın esamî ve parçalarını cami'dir ki terüicim-i ahvali ile müstegil zevata ve okutduğu kütüb-i fıkhiyenin müelliflerini de bilmek isteyen ulemâyâ lüzumlu ve mufassal denecek derecede eserlerden olup sadece (Ketâib) ismiyle de mezkûrdur. Lisân-ı Arabî'de de kâtib ve şair idi. Bu eserinden başka bazı resâil ve talikatı da vardır. (997/1589) tarihinde (İstanbul) da irtihal eyledi. (Ketâib) in nüshaları (İstanbul) kütüphanelerinin birkaçında mevcuttur.

RAHMİ EFENDİ

VAKA-NÜVİS MUSTAFA RAHMİ EFENDİ

Şuara ve müverrihinden bir zât olup (Bağçasaray) lıdır. tezâkir-i suaradan (Ramiz Efendi) tezkiresinde Akkirman'lı olduğu muharrerse de mevsûk değildir. İkmâl-i tahsil ve tefeyyüzü (İstanbul) dadır. Hizmet-i devlete sülûkundan sonra bazı memuriyetlerde buunarak (1160/1747) tarihinde taraf-ı Devlet-i Osmaniye'den nâme-i hümayûn ile sefir-i (İran) tayin olunan (Kesriye) li hâci (Ahmed Paşa) maiyyetinde (İran) a gidip geldiği için vakayi-i resmiyye ile (Üsküdar) dan itibaren kat' ittikleri merâhilin ahvâl ve evsâfını ilâve iderek mülkemmell bir (Sefaretnâme-i İran) kaleme almıştır. Müretteb divançesi de vardır. Her ikisi de gayr-i matbudur. (1164/1751) de matûnen vefat eyledi. (Edirne kapısı) haricinde medfundur. Eşârı hekimânesinden:

Şeb mahv olup hemişe necm-i seher doğar

Encâmı inhizamda mihr-i zafer doğar

Âbisten safâ vü kederdir leyâl hep

Gün doğmadan meşime-i şebden neler doğar

ETİBBÂ :

AZİZ BEY

MİRALAY KIRIMI AZİZ İDRİS BEY

Hamiyyet ve kudret-i ilmiyyesini tıbbın Türkçe'ye tahvili emrinde bi-hakkın isbât ile beyne'l-akran bir mevki-i mümtaz ihraz eyleyen etibbâ-yı Osmaniyye'nin ser-firâzlarındandır. (Fenn-i emrâz) ve (Fenn-i teşhis) de yed-i tûla sahibi idi. Mevlidi (İstanbul) ise de pederi (Kırım) lıdır. Mekteb-i tıbbiyede İkmâl-i tahsilden sonra (Emrâz-ı dahiliyye) ve (Fann-i kimya) tedrisiyle meşgul olduğu gibi tesis ve terkisi husunda uluv-i himmeti sebk iden (Mekteb-i tıbbiyye-yi mülkiyye) ye de müdür olmuş ve emrâz-ı dahiliyye tedrisi itmiştir. Fünûn-ı tıbbiyye ve tabiiyy-

yenin gavamızına vâkıf olmakla beraber fenn-i lûgat ve usul-i kitâbet ve inşâda da behre sahibi idi.

(1290/1878) tarihinde tesîsine himmet eylediği Cemiyeti Tıbbiye-i Osmaniye'de irâd ettiği nutuk meşhurdur.

(1290/1878) tarihinde (38) yaşında irtihâl ederek (Edirne kapısı) haricinde defn olundu. Âsâr-ı matbuası :

- 1 — Kimya-yı tıbbî
- 2 — Emrâz-ı umumiyeye

RIYAZIYYÜN :

HÜSEYİN RIFKI EFENDİ

(Kırım) müzâfâtından (Toman) beldesinden olup (Şam) valiliğinde irtihâl ederek Şeyh-i ekber Muhiddin Arabî kurbuna defn olunan Emin Paşa'nın pederidir. Mühendishânenin târih-i küşâdı olan (1210/1795) tarihinden itibaren (22) sene (Baş hocalık) unvânı ile fûnûn-ı mütenevvia tedris eyleyen mühre-i riyaza yundandır. O zamanki muallimîn ve talebe arasında (Büyük Hüseyin Efendi) şöhreti ile benâm idi. (1232/1817) tarihinde (Medine-i münevvere) ebniye-i mukaddesinin tamirine memuren izâm olundukları zaman orada vefat eyledi. (1264/1848) tarihinde harbiyenin derslerini tensîkında büyük himmeti görülmüştür. Âsârı :

1 — Mecmuâtü'l-mühendisîn: Bu eser hakkında askerî müzesi müdürü Ahmed Muhtar Paşa'nın (Ahvalnâme-i müellifât-ı askeriyeye-i Osmaniyye) sinde izâhât-ı lâzıme vardır.

2 — Lağım risalesi: (1209/1794) da tab edilmiştir. Yazma bir nüshası da (Manastır) kütüphanesindedir.

3 — Usul-i hendese: (1212/1797) tarihinde tab' olunan bu eserin nihayetinde (Melhuzât- ve i'tirazât) sernâmesiyle ilm-i hendesenin keyfiyyet-i tahrir ve takririne dair kıymet-i ilmiyyey haiz bir bahis vardır.

4 — Müsellesât-ı müsteviyye: Ayrıca tab' olduğu gibi (Usul-i hendese) nihayetinde de tab edilmiştir.

5 — Telhîsu'l-eşkâl: (1239/1824) da Mısır'da tab' olunmuştur.

6 — El-medhal fi'l-coğrafya

7 — Müsellesât-ı müsteviyye

8 — Humbara cedveli

9 — Usûl-i istihkâmât

10 — Usûl-i inşâ-i tarîk

11 — İrtifa' risâlesi: Arapça'dır.

12 — Feridetü'l-münîre fi ilmi'l-kürre: Arapça ve gayr-i matbudur.